

OPRTALJ, detalj freske *Polaganje u grob* u crkvi Sv. Marije

mjesto okupljanja pučanstva većih teritorijalnih zajednica. Ponekad se najstarija kršć. kulna mjesta (domus ecclesiae) nazivaju oratorijima, npr. u Saloni (oratorij A i B) te u Poreču. U srednjem vijeku oratorije grade pojedini feudalski na svojim posjedima za sebe ili pak za kolone koji stanuju na selištima daleko od crkve. Mnogobrojni se oratoriji grade od XII. st., kada je svaka bratovština htjela imati vlastito mjesto okupljanja; oratoriji su redovito bili posvećeni zaštitniku bratovštine. Od XVI. st. gradnja oratorija zamire, a ostali su još jedino u sklopu feudalnih dvoraca, u samostanima i biskupskim dvorovima. — Oratoriji su se u starijim razdobljima, a u velikim samostanskim i biskupskim zgradama i poslije, nalazili u okviru same zgrade ili kuće, gdje se u tu svrhu posebno raskošno uređivala jedna prostorija; od XV. st. uz dvorce se pak često grade posebne crkvice, koje su dostupne i okolnim stanovnicima, pa u tu svrhu imaju i omanji zvonik i zvono.

LIT.: E. Dyggve, *History of Salonian Christianity*, Oslo 1951.

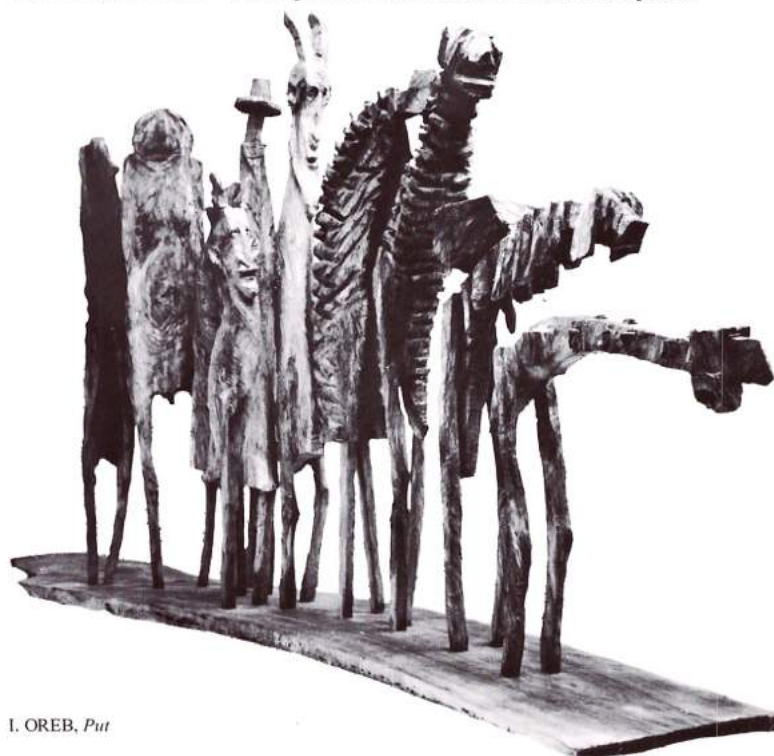
A. Bad.

OREB, Franko, arheolog i konzervator (Vela Luka, 9. II. 1939). Diplomirao arheologiju i povijest u Zadru 1962. Od 1967. konzervator u Općinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu. Obavljao mnogobrojna zaštitna arheol. iskapanja i konzervacije spomenika na području Splita, Kaštela, Solina, otoka Šolte i Korčule.

BIBL.: *Konzervatorski radovi na arheološkom lokalitetu Kapljuč u Solinu*, Peristil, 1973, 14–15; *Zaštita pučkog predgrađa Veli Varoš u Splitu*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1975, 1; *Novi arheološki nalazi u crkvi Gospe od Špinuta u Splitu*, VjAHD, 1979, 72–73; *Zaštitno iskapanje srednjovjekovne nekropole oko crkve u Muću Gornjem* (s M. Zekanom), Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1978–79, 4–5; *Lučki objekt u Saloni. Primjer gradnje na stupovima*, u knjizi: *Materijali, tehnike i strukture predantičkog i antičkog graditeljstva na istočnom jadranskom prostoru*, Zagreb 1980; *Archaeological Excavations in the Eastern Part of Ancient Salona in 1979*, VjAHD, 1984, 77; *Arheološko konzervatorski radovi u Solinu u 1981. i 82. godini*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1986, 12.

B. Čk.

OREB, Izvor, kipar i slikar (Vela Luka, 7. XI. 1946). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1972 (V. Micheli), bio suradnik Majstorske radio-nice F. Kršinića 1973–78. U početku crta i modelira likove iz svoje oko-

I. OREB, *Put*

OREBIĆI, crkva Gospe od Karmena

lice, ponekad na granici karikature (A. Kinert, 1974; *Čovjek s torbom*, 1975; *Duh Michelija*, 1976). Radi punu i reljefnu plastiku u različitim materijalima, čistih obrisa i delikatne modulacije. Njegove skupne kompozicije u drvu odlikuju se naglašenim vertikalama totemskoga značenja (Put, 1978). Od 1980. slika marine i primorske krajolike smirena kolorita i lirskih ugođaja (*Napuštena djedovina*, 1980; *Predvečerje*, 1981; *Krpanje mreže*, 1983; *Ribarska idila*, 1988). — Samostalno je izlagao u Korčuli, Samoboru, Čakovcu, Splitu, Zagrebu, Komiži, Beogradu, Šibeniku, Dubrovniku i Stockholmu.

LIT.: T. Maroević, Izvor Oreb (katalog), Zagreb 1976. — M. Šolman, Izvor Oreb (katalog), Zagreb 1977. — I. Zidić, Uz marine Izvora Oreba (katalog), Zagreb 1980. — V. Slavica-Gabout, Izvor Oreb (katalog), Puntat 1989.

OREBIĆI, naselje na J obali poluotoka Pelješca. Od XIV. st. spominje se pod imenom *Trstenica*; u sastavu Dubrovačke Republike do njezina pada kao sjedište posebne knežije. Sadašnji naziv dobiva po obitelji čiji je kaštel bio sagrađen 1586. sred utvrđena naselja.

U okolici se nalaze prapov. gomile s tragovima ilir. i grč. kulture (ulomci keramike, metalni nakit). Uži predio nastavili su Rimljani (ostaci arhitekture ladanjskih vila, nadgrobni natpisi, uporabni predmeti). Iz sr. su vijeka crkvice s kamenom opremom u gotičkome stilu. — Najstarija jezgra naselja s pravilnim rasterom (nekoliko usporednih ulica unutar zatvorena četverokuta) pokazuje osobine planirane izgradnje na dubrovačkome području (XV. st.). Druga jezgra, uz more, također zatvorena ali nepravilna unutrašnjeg sustava, razvija se poslije pod nazivom Fiskovića selo. — Ostali zaselci u okolici niču oko gospodarsko-ladanjskih kuća dubrovačke vlastele iz renesansnoga doba; u selu *Karmen* ostaci su gotičke kneževske palače. Nekadašnja matična crkva *Gospa od Karmena*, prvotno gotička, preuređena je u baroknome stilu, kojemu pripada i oprema (oltari, slike i crkv. predmeti). — Od XVIII. st. odvija se intenzivnija izgradnja priobalnoga pojasa sa svim značajkama arhit. i hortikulturnih rješenja ladanjskih prostora dubrovačkoga područja. U XIX. st. snažno pomorsko gospodarstvo unosi suvremene stilove na javnim gradnjama — općina, župna crkva, sud, zgrada Pelješčkoga pomorskoga društva. U XX. st. nastavlja gradnja vila, u novije doba hotelski objekti s kompleksnim turističkim naseljem *Perna* (projektant N. Šegvić).

Iznad Orebića je staro groblje uz franjevački samostan. Crkvu *Gospa od Anđela* gradio je 1479—86. dubrovački graditelj M. Radišić u jednostavnim gotičko-renesansnim oblicima. Samostan s četiri krila zatvara jednostavni klaustar, također s kraja XV. st., a zvonik je pregrađen potkraj XIX. st. Od prvotne crkvene opreme ističu se dva mramorna reljefa Majka sa Sinom (jedan je rad anonimnog sljedbenika N. Fiambertija, drugi N.

Frentinca), oba odlični radovi toskanske renesanse na našoj obali. Glavni oltar ima slike Maffea da Verona (Venecija, XVI/XVII. st.), a na titularnom oltaru je biz. ikona iz XVII. st. Zbirka crkv. umjetnina u samostanu sadržava djela kipara J. Petrovića iz XV. st., zavjetne slike jedrenjaka od XVI. st. i liturgijske predmete. — U naselju se nalazi Pomorski muzej.

LIT.: C. Fisković, Franjevačka crkva i samostan u Orebićima, u knjizi: Spomenica Gospe od Anđela u Orebićima 1470—1970, Omiš 1970. — I. Fisković, Kulturno umjetnička prošlost Pelješčkog kanala, Split, 1971. — M. Planić-Lončarić, Planirana izgradnja na području Dubrovačke Republike, Zagreb 1980.

OREHOVEC → SVETI PETAR OREHOVEC

OREL, Alojz, fotograf (Ljubljana, 19. VI. 1918). Fotografski zanat izučio u Brežicama i Zagrebu. Od 1947. živi i radi u Puli gdje 1960—79. radi u redakciji »Glasa Istre«. Fotografira istarski krajolik (marine, kočarice, kašune, vinograde) te graditeljsko i folklorno naslijeđe. Samostalno izlagao u Puli (1955, 1973, 1991), Zagrebu (1955, 1988) i Pazinu (1960, 1990).

LIT.: M. Bizjak, Alojz Orel (katalog), Pula 1993.

OREL, Nada, fotografkinja i kiparica (Zagreb, 9. VIII. 1939). Diplomirala na Akademiji u Zagrebu 1980 (Ž. Janeš). Suradnica je Majstorske radionice I. Sabolića. Bavi se multimedijским istraživanjima; u javnim prostorima i gradovima izvodi akcije u kojima skulptura i fotografija imaju ulogu lik. prijedloga (*Kretanje u vremenu*, 1980; *Vaša sjena za povijest*, 1992). God. 1987. realizira skulpturu (i niz kamenih blokova za dječje intervencije dlijetom) *Mali princ* u istoimenom parku u Vidrićevoj ul. u Zagrebu. — Samostalno izlagala u Zagrebu (1973, 1976, 1980, 1986, i 1992).

LIT.: D. Matičević, Nada Orel (katalog), Zagreb 1981. — M. Šolman, Nada Orel (katalog), Zagreb 1983. — B. Hlevnjak, Nada Orel (katalog), Zagreb 1992.

OREŠKOVIĆ, Ivka, slikarica (Osijek, 23. IX. 1887 — Zagreb, 18. II. 1969). Studirala na Akademiji u Zagrebu (1908—12), potom u Beču. Bila je nastavnica crtanja na Sušaku. Slikala je portrete i pejzaže u akvarelu i pastel; bavila se grafikom (*Ulica u Novom*, oko 1914). Samostalno je izlagala u Zagrebu 1918. God. 1919. izlagala na Izložbi jugosl. umjetnika u Parizu, a 1926. na Izložbi jugosl. grafike i plastike u Zürichu i St. Gallenu. Sudjelovala je na izložbama Kluba likovnih umjetnika.

LIT.: Lj. Kanižaj i M. Peić, Sjevernokršćanske slikarice rođene u drugoj polovini XIX. stoljeća — iz fundusa Zbirke Kovačić (katalog), Čakovec 1985. — Z. Mihočinec i M. Svirac, Folklorna inspiracija hrvatskih slikarica rođenih u XIX. stoljeću, iz zbirke Kovačić (katalog), Zagreb 1990.

ORGULJE, veliki glazbeni instrument, smješten najčešće na posebnu mjestu (koru) u crkvama rimokat. bogoslužja; arhitekturom i dekorativnim detaljima važan su element unutrašnjega uređenja crkve. O. su u upotrebi u Zapadnoj crkvi od VIII. st., a u XIII. st. sviranje na njima postaje sastavni dio bogoslužja. U XV. st. pojavljuju male prijenosne orguljice — portativi, kao i veći pozitivni namijenjeni kućnome muziciranju. Dalji je razvoj doveo do uporabe nekoliko samostalnih manuala i razvijene klavijature pedala. Orgulje kakve su se izrađivale u XVII. st., tzv. barokne ili Praetoriusove, najrazvijeniji su oblik toga glazbala. Postupno opadanje zanimanja za orguljarsku umjetnost dovelo je u XVIII. st. do reforme koja je išla za »pojednostavljenjem« orguljnoga zvuka. Pretjerano nastojanje da se oponašaju zvuci orkestralnih instrumenata stvorilo je od romantičnih orgulja XIX. st. potpuno novi tip glazbala moćne zvučnosti, ali koji u umjetničkome smislu nije mogao zamijeniti klasične orgulje. XX. st. razdoblje novoga procvata orguljarskoga umijeća.

Arhitektura orguljnoga ormara, tj. kućišta, sastoji se od visokoga postolja, srednjega dijela sa sviralama, nad kojima se najčešće nalazi različito oblikovana i ukrašena atika. Pročelje srednjega dijela je rastvoreno te oblikuje propekt, organiziran u polja i tornjeve sa sviralama. Osobito se bogato ukrašuju završeci svirala u propektu, a obično su prekriveni i rezbarenim zavjesama. Polja sa sviralama međusobno su odvojena pilastrima i leznama, a vratnice, česte osobito kod gotičkih i renesansnih orgulja, zamjenjuju se »krilima« s izrezbarenim likovima, maskeronima, girlandama cvijeća i voća. Iznad atike su dekorativne vaze i skupine anđela svirača. Vrlo složeno glazbalo, o. sa svojim kućištem čine nedjeljivu cjelinu na kojoj rade: graditelj instrumenta, glazbenik, stolar i drvorezbar, te slikar.

Velik se dio pov. razvoja orgulja može pratiti na 800-tinjak u Hrvatskoj zabilježenih primjera spomeničkoga značaja. Najstariji arhivski podaci o našim orguljama sežu u XIV. st., kada se spominju na Gradecu u Zagrebu